

stopke, ki so namenjeni heterogenim družbenim praksam. Tako se izraz »formalno izobraževanje« nanaša na tisto, čemur v vsakdanjem govoru navadno in spontano pravimo kar izobraževanje: to je proces formiranja praviloma odraščajočih (po merilih »našega« okolja seveda) članov široke družbene skupine, ki jo zastopata država in (včasih) religiozna organizacija. Okvir, v katerem se ta proces dogaja, je potemtakem uradno ustanovljen in priznan, kar seveda v veliki meri ali – v skrajnih primerih totalitarnih režimov in religioznega fundamentalizma (še zlasti zaradi te možnosti so zaskrbljujoča prizadevanja neoliberalnih ali neokonservativnih oblasti, da bi vdrle v področje informalnega izobraževanja) – povsem odloča o vsebini, ciljih, naravi in socialnem mestu formalnega izobraževanja. S tem delom izobraževanja se potemtakem ukvarja tisti državni dispozitiv, ki mu pravimo šolski ali izobraževalni sistem, v skladu z zakoni, s katerimi je bil ustanovljen in je z njimi tudi reguliran. V ta izobraževalni dispozitiv sodijo med seboj (»vertikalno« in »horizontalno«) povezane institucije, od vrtcev do institucij za visoko izobraževanje, ki so tudi nadzorna mreža nad segmentom intelektualnega in kulturnega življenja in naprava za uveljavljanje ali privilegiranje določenega dela družbene kulturne ali simbolne dejavnosti. Te institucije niso represivne le tedaj, kadar ustvarjajo zavarovana področja za prosto informalno pridobivanje znanj na področjih, ki jih »pokrivajo«, represivne in disfunkcionalne so tudi tedaj, kadar si prizadevajo nadzorovati in usmerjati informalno pridobivanje znanj in prek njega kulturno življenje v celoti. Kakor sem že omenil, pa uradni šolski ali izobraževalni dispozitiv države nikakor ne zajema vsega izobraževanja, pravzaprav dobro deluje le tedaj, kadar se lahko naveže na druge formativne procese, ki potekajo v družbi. Denimo, znanstveno izobraževanje ni produktivno, kadar izobražujoče se zasipava z znanjem v definitivni obliki kanoniziranih spoznanj, ampak tedaj, kadar odpira problematike, ki so nato postori za informalno izobraževanje, ki ga je mogoče izenačiti z znanstvenim delom v strogem pomenu besede – s produkcijo spoznanj. Znanstvenega dela v strogem pomenu besede ni mogoče naročiti, dirigirati, mu določati vnaprejšnje aplikativne cilje, predpisati zanj repertoarje tem in sezname vprašanj, na katera mora odgovoriti, da bi bilo »družbeno koristno« za to ali ono družbeno skupino s presežno močjo v naših družbah; za znanstvenike in za nas ni »družbeno koristno« tisto, s čimer se lahko okoristijo take skupine, ampak tisto, kar daje celoti družbenega korpusa orodja, ki mu omogočajo avtonomno življenje mimo imponiranih ovir in zapor. Skratka: nobeno znanstveno odkritje (ne govorim o tehničnih izumih, aplikacijskih modelih ipd., ki se uvrščajo v nek drug register) ni